

Val stečajev razkriva, kako krhke so strukture državne socialne pomoči (Slavica Pičkerko Peklar)

Bi univerzalni temeljni dohodek kaj rešil?

Kriza poruši krhke delavske mesečne ekonomije, iz zgodb, ki jih pišejo stečajji, povzema filozof dr. Igor Pribac in rešitev vidi v univerzalnem temeljnem dohodku. To bi bil izhod, se strinja davčna strokovnjakinja Snežana Šušteršič

JURE STOJAN
VANESSA ČOKL

Univerzalni temeljni dohodek (UTD) ne obstaja samo v glavah sanjačev. Že večkrat se ga je poskusilo vpeljati v prakso - z različnim uspehom. "Hudič se skriva v podrobnostih," opozarjata politična filozofa **Jurgen de Wispelaeire** in **Lindsay Stirton**. Obstaja namreč več kot samo en način, kako se lahko UTD vpelje v resnični svet. Čim pa se teorija in praksa udarita, nastane kopicca dilem. Ena je denimo, kako univerzalen je univerzalni temeljni dohodek v resnici. Ga dobijo samo državljani ali vsi stalni prebivalci in koliko časa so morali živeti v državi? In kdo UTD sploh dobi. Posameznik ali gospodinjstvo? To ni nič drugega kot dilema, ali želimo samske ljudi nagraditi ali kaznovati ali pa se na to sploh ne oziramo. Pod kakšnimi pogoji pride UTD? Ga dobijo tudi zaporniki, ki jim država že tako ali tako plačuje hrano in streho nad glavo? In kako visok je, ali pokriva minimalne življenjske stroške ali ne, jih morda celo preseže?

Od Aljaske do Namibije

Tako zagovorniki kot nasprotniki UTD se včasih sklicujejo na iste primere iz zgodovine. Težko je potegniti nedvoumno sporočilo, vedno lahko nekdo trdi, da ni šlo za "čisti" primer univerzalnega temeljnega dohodka.

Najdaljše izkušnje v praksi imajo ZDA, in sicer v zvezni državi Aljaski. Leta 1976 so se odločili, da bodo del naftnih profitov razdelili neposredno med državljane. Ustanovili so Trajni sklad, ki oktobra vsako leto izplača dividendo. Višina sicer niha, odvisna je od gibanja cene nafte in od uspešnosti finančnih naložb. Leta 1984 je znašala 331 dolarjev, predlani pa celo 3269 dolarjev. A tudi ta znesek je bil očitno manjši od minimalnih stroškov življenja. Ga pa zato dobijo prav vsi stalni prebivalci Aljaske, tudi tisti brez ameriškega državljanstva. Edini pogoj je, da so na zakonit način bivali v zvezni državi vsaj eno celo koledarsko leto. Pa brez obsodbe morajo biti. In dokazovati morajo namero, da bodo do konca svojih dni živeli na Aljaski. Zaradi načela pravičnosti dobijo prav vsi enak znesek, saj je tako leta 1982 odločilo

ameriško vrhovno sodišče. Pred tem je bila višina dividende vezana na dolžino prebivanja. Študije kažejo, da dividenda pomaga predvsem najrevnejšim delom prebivalstva.

Da lahko ima UTD pozitiven vpliv na gospodarstvo in družbo, so letos ugotovili v Namibiji. Tamkajšnja Evangeličanska cerkev je izvedla eksperiment. Med januarjem 2008 in decembrom 2009 so vsem prebivalcem regije Otjivero-Omitara, ne glede na njihovo premoženje, vsak mesec izplačali 100 namibijskih dolarjev. Edini pogoj je bil, da so v regiji živeli julija 2007 in da so bili mlajši od 60 let. Učinek je bil velikanski. Že v enem letu se je število revežev razpolovilo, povečala se je ekonomska aktivnost, zmanjšala podhranjenost otrok, povečalo se je obiskovanje pouka, padla je zadolženost gospodinjstev, število kriminalnih dejanj se je zmanjšalo za 42 odstotkov. Organizatorji eksperimenta se zdaj zavzemajo, da bi UTD vpeljali po vsej državi. Čeprav bi stroški pomenili tri odstotke bruto družbenega proizvoda države, bi jih lahko pokrili z majhnim dvigom davka na dodano vrednost in manj bi bilo sive ekonomije. Z drugimi besedami, država bi lahko pobrala več davkov.

In Slovenija?

UTD je del zdajšnje vladne koalicije obljubljal pred parlamentarnimi volitvami 2008. Kar 500-evrskega enkrat v prihodnosti je pred časom Sloveniji obetal finančni minister **Franc Križanič**. Univerzalni temeljni dohodek je vse bolj pogost v razmišljanjih uglednih tujih in slovenskih strokovnjakov, pravijo zdaj na ministrstvu za finance, da pa možnosti za UTD v Sloveniji še niso dozorele.

Da bi bil UTD koristen, se strinja davčna strokovnjakinja **Snežana Šušteršič**. "Uvedba univerzalnega temeljnega dohodka bi rešila številne zagate sedanjega davčnega in socialnega sistema." Ta je v Sloveniji nepravilna, pravi in pove primer osebe, ki je lani z nadurami in nočnim delom zaslužila 10.070 evrov bruto oziroma 7078 neto. Ravno dovolj, da ni bila več upravičena do dodatne davčne olajšave. Če bi bila le kanček manj delavna in bi zaslužila 9890 bruto, bi ji ostalo neto 7125 evrov. "Opisani primer je samo ena od številnih anomalij, do katerih pripelje sicer hvaljevredna človeška solidarnost s šibkejšimi," pravi Šušteršičeva. Rešitev vidi v UTD. "Če bi vsak od nas dobil mesečno neki znesek, za rešitev položaja revnih ne bi bil nujen zapleten sistem posebnih in dodatnih olajšav." To bi človeka osvobodilo spon, skrbi za preživetje, lažje bi se odločal, kako naprej, z drugimi besedami, dobili bi več podjetnikov. Pa zmanjšala bi se moč, ki jo v Sloveniji imajo posebni interesi. "UTD bi spodrezal moč delodajalcev, sindika-

to in oblasti. Delavec, ki bi vedel, da ima zagotovljen minimalni dohodek, ne bi bil pripravljen delati za kakršnokoli plačo že. Sindikati si ne bi populistično nabirali točk z zahtevami po višjih minimalnih plačah, temveč bi morali zagristi v dosti bolj kislja jabolka, kot so spoštovanje pogodb, pogoji dela, plačevanje prispevkov ali spoštovanje delovnega časa. Manevrski prostor za poceni nabiranje političnih točk bi bil bistveno ožji in oblasti bi se bilo treba ukvarjati z veliko tehtnejšimi vprašanji."

Izhodna strategija

Val stečajev razkriva, kako krhke so strukture državne socialne pomoči, pravi filozof **dr. Igor Pribac**. Kriza poruši krhke delavske mesečne ekonomije in priča smo premostitvenim humanitarnim akcijam, da lahko nekdanji zaposleni dočakajo zakonito socialno pomoč. Težava je strukturna. Med izgubo dela in prejetjem pomoči mine čas, ko ljudje v stiski potrebujejo angela. Univerzalni temeljni dohodek bi v takšnih situacijah močno spremenil sliko. "Ob izgubi zaposlitve bi se človek na cesti lahko zanesel na dotok temeljnega dohodka in bi mu ne bilo treba čakati na dobrotne ljudi, ki zberejo pol tone hrane." To je, tako Pribac, toliko pomembnejše, ker nam dopovedujejo, da bo stečajev še, pa ne samo zaradi krize, temveč zaradi "dinamizacije trga dela". UTD je sistemski odgovor socialne države na te strukturne izzive v razvitem kapitalizmu, večjo stopnjo socialne varnosti ponuja po njegovem kot sedanje spremembe zakonodaje.

Je torej UTD kaj več od lepe teorije? Finančno, pravi Pribac, je zelo gibka ideja. Seveda pa je treba določiti višino tega denarja in kako potem s sedanjimi socialnimi pravicami. Po neuradnih izračunih je univerzalni temeljni dohodek v Sloveniji uresničljiv brez pretresov za finančno stabilnost države.

Če hočemo imeti UTD, pa ga moramo najprej uzakoniti. Potrebujemo torej politično večino v parlamentu, ta pa ima zvezo z voljo državljanov, ki so volivci. Igor Pribac si predstavlja, da bi ta ideja v Sloveniji lahko na svojo stran dobila velik del ljudi in, na primer, uspešno prestala referendumsko preizkušnjo. Toliko bolj, če so pred vrati nova in nova socialna pustošenja. N pa prepričan, da bo vse to zadostovalo, da bi vladajoča koalicija vsaj resno preverila ekonomsko uresničljivost UTD. "Reforma v smeri prožne varnosti, ki jo je ponudila, je letvico postavila precej nižje od UTD." Toda čas je dozorel, da se univerzalni temeljni dohodek uvrsti v izhodno strategijo Slovenije kot vogelni kamen moderne socialne države. Morda je čas dozorel tudi, razmišlja Pribac, za peticijo, ki bi zahtevala UTD v Sloveniji.

ANDREJ BAJT

Za tristo Preventovih šivilj delo do konca meseca

Počasnem tridnevem delu Preventovih šivilj v programu Golf v prejšnjem tednu bo v Preventovih družbah v stečaju danes in jutri potekala inventura, s katero bodo ugotavljali premoženje stečajnega dolžnika, cenilec pa tudi njegovo vrednost. Okoli 300 šivilj bo znova nadaljevalo delo v Slovenj Gradcu v programih Golf, D1, PB6, DC in programu rezervnih delov od srede naprej in do konca avgusta. Šivlje bodo do konca meseca oziroma do izteka odpovednih rokov po prejetju sklepov o prenehanju zaposlitvenih pogodb zaključevale dodelavni posel za Prevent Halog. Dovoljenje o nadaljevanju proizvodnje nujnih poslov je na predlog stečajnega upravitelja Preventa Avtomobilski deli **Grega Ermana** že izdalo slovenjgraško okrožno sodišče, potem ko je Erman v predlogu utemeljil, da bodo z deli povečali stečajno maso za okoli sto tisoč evrov

ter da dodatni stroški ne bodo nastali, tudi glede na to ne, ker so delavci v času odpovednega roka še zaposleni v podjetju. Delavcem bodo zagotovili potne stroške in prehrano, ti stroški so ocenjeni na okoli 24 tisoč evrov.

V nadaljnjih dveh tednih bo stečajni upravitelj opravil analizo ekonomske upravičenosti nadaljevanja proizvodnje. Interes naj bi poleg Boxmarka imel tudi Prevent Dev **Nijaza Hastorja**. S predstavniki Preventa Dev naj bi se v tem tednu stečajna upravitelja Preventa Global in Preventa Avtomobilski deli, **Boris Kastivnik** in **Grega Erman**, tudi sestala, vendar bo sestanek odvisen tudi od sprejemljivosti pogojev, ki so jih iz Globala pisno posredovali v DEV. Ključen, a ne edini pogoj za morebitno nadaljevanje proizvodnje bo cena dela, saj delavni (lohn) posli ekonomsko ne bodo upravičeni. (pit)

Največji turistični petjambornik pred Piranom

Petjambornik pred Piranom (Vlado Bernetič)

Motorni petjambornik Club Med 2, ki je v soboto zjutraj priplul v Piranski zaliv in se tam zadržal, je največja turistična križarka z jadri na svetu. Pred petimi leti je bila pri nas prvič in vse kaže, da njena posadka z okrog 400 potniki postaja redni gost portoroške riviere. Lastnik te ladje je francoska družba Club Méditerranée, ki upravlja s številnimi turističnimi naselji v Sredozemlju in drugod po svetu. Ladja je priplula iz Ancone in meri 187 metrov v dolžino in 24 metrov v širino. Potniki na kopno prevažajo z lastnimi čolni. Od okrog 600 je na ladji kar ena tretjina posadke skupaj s turističnimi delavci, zadolženimi za rekreacijo, zabavo in animacijo potnikov. Posebnost te ladje je poleg klasičnega (hibridnega) pogona na veter tudi pravcota marina, vgrajena v trupu, z dviznim pomolom na krmi, preko katerega spuščajo gliserje, jadrnice in druge čolne v morje povsod tam, kjer se lahko zadržajo. Za tedensko križarjenje po Jadranu in Sredozemlju je potrebno odšteti okrog 1500 evrov za paket "all inclusive". Organizirane ekskurzije po kopenskih destinacijah pa so posebej plačljive. (bv)

Lačni znanja?

www.academia.si

10 izpoljenih želja

EUROPARK

Nakupovalno središče Maribora